

200 - 135 - 70

16. juunil kogunesid vana Kilti lossi põliste puude alla sajad inimesed, kelle elu on olnud seotud Kilti kooliga. Need olid endised õpetajad, õpilased, töötajad. Kogunesid selleks, et meenutada vanu aegu, taaslustada mälestusi, kohtuda koolikaaslastega, õpetajatega, sõpradega. Kogunesid selleks, et oma mõtetes öelda: „Me tahame, et meie lapsed

õpiksid vaba Eesti koolis — nii nagu paljud meist on õppinud.“ Kogunesid selleks, et nad tundsid — sel päeval me teisiti ei saa, me peame olema oma koolis, oma kaaslastega koos.

Tugevat tervist ja kõigi soovide täideviimist soovib kõigile praegune koolijuht

LEMBIT KEERUS.

TÄNANE KOOL

Tänases koolis on õpilasi 150, õpetajaid 16. Kool on aastaid tuntud rajoonis ja vabariigis kui aktiivne osaleja looduskaitseüritustes. Tunnustust on leidnud kooli õppekatsead, mille heale nimele rajas tee Voldemar Nagel. Käesoleval ajal on aia hingeks Kaja ja Arno Kasemaa, kes pühendavad

sellele palju aega ja jõudu.

On osa võetud aineolümpiaadidest rajoonis (maakonnas) ja vabariigis. Edukamalt on esinenud Mall Võhandu õpilased. Aktiivselt osaletakse spordivõistlustes õpetaja Valmar Kauri juhendamisel, kes annab heal tasemel poistele ka tööõpetust. Tunnustussõnu vääriv

tütarlaste tööõpetus, millele panid aluse endised õpetajad Veera Nagel ja Liili Heinla ning jätkab Merje Leemets.

Rohkem kui 20 aastat on juhendanud kooli noortuletoorjujaid Aino Saaremäel ja pidevalt saavutanud auhinnalisi kohti rajoonis.

Ees seisavad murelikud aastad — kooli kapitaalremont ning juurdeehituse püstitamine. Seda kõike tingimustes, kus meil ei jätku raha, materjale ja tööjõudu, kasvab õpilaste arv ning õppetöö peab jätkuma.

KILTISI KOOLI ON JUHTINUD:

Hilda Einberg 1921—1924
Villem Alto (a) 1924—1927
Voldemar Toom 1927—1939
Aleksander Traks 1939—1949
Johannes Kübarsepp 1949—1950, 1958—1961
Artur Lauringson 1950—1957
Irene Must 1957—1958
Voldemar Nagel 1961—1967
August Saaremäel 1967—1972
Kadri Pajula 1972—1973
Lembit Keerus 1973—k.a.

Kooli minevik, olevik ja tulevik on tihedalt seotud ümbruskonnaga. Rohkem kui 80% praegustest õpilastest on ise ja oma vanemate kaudu seotud Vao kolhoosiga. Kogu koolipere ütleb suure AITUMA majandile ja tema juhtkonnale ning kõigile lastevanematele mõistva suhtumise eest kooli muredesse.

KILTISI KOOLI ÕPETAJAD 1990. A.

Õpetatav aine	Töötab Kilti koolis alates
Kaie Aljam*	kasvataja 1987
Valmar Kaur (vaneõpet.)	keheline kasvatus, tööõpetus 1978
Kaja Kasemaa (õpet.-metoodik)	algklassid 1966
Lembit Keerus	direktor, ajalugu 1973
Mare Keerus	füüsika, matemaatika 1974
Andželika Keivabu	muusika 1989
Taivo Koppel	inglise keel 1987
Ene Kruve*	algklassid 1973—75; 1985
Larissa Käbin	matemaatika 1986
Merje Leemets*	tööõpetus, kunstõpetus 1980
Olga Mets	algklassid 1982
Helgi Põllu	algklassid 1953—1970; 1975—77; 1984
Aino Saaremäel	vene keel 1969
Juta Torma	eesti keel 1960
Helju Veermäe	eesti keel 1972
Mall Võhandu (õpet.-metoodik)	direktori asetäitja, keemia, bioloogia 1961
Eve Veermäe (kohakaasus)	kunstõpetus, tööõpetus 1989

* kooli vilistlane.

VIIMASE 10 AASTA EDUKAMAD ÕPILASED RAJOONI (MAAKONNA) JA VABARIIGI OLÜMPIAADIDEL NING VÕISTLUSTEL.

Kaare (bioloogia), Mari Rammo (keemia, sport), Siret Kruve (keemia), Arno Kasemaa (bioloogia, LK, sport), kunsti- ja tööõpetus — Liina Kink, Jesper Veermäe, Aleksei Kõöp, Kaupo Einmann, Janek Likemets, Eva Viirmaa, Külli Saarepera, Meelis

Küllil Saarepera (keemia, bioloogia, LK, sport), Meelis Pihlak (keemia, motosport), Antek Kasemaa (ajalugu, LK), Anneli Võso (kirjandivõistlus), Teet Võhandu (kirjandivõistlus, LK), Maaja Keerus (bioloogia, LK), Reelika Põllu (bioloogia, keemia, LK), Toivo

Pihlak, Ahti Tobreluts, sportlased — Toomas Keskküllä, Jana Selezņova, Heino Urb, Margo Org, Tarmo Vainult, Gennadi Kink, Aire Pentjärv, Elle Lamp, Janek Likemets, Ivar Ingeroinen, Liina Kink.

KILTISI LOSSIST JA KOOLIST

13. sajandi algupoolel länastati Kilti alad Assenite mõisniku perekonnale. Nende nime järgi sai paikkond saksakeelse nime „Ass“.

Kas vasall-linnus rajati 1293, nagu väidab kroonikakirjutaja Johann Gottfried Arndt või sadakond aastat hiljem, nagu arvavad linnuseuurijad, on esialgu ebaselge. Aga on teada, et 16. sajandi alguses osales väike kants otsest sõjategevuses. 17. sajandi alguseks oli kindlus varemetes.

Uuesti üles ehitama asuti mõisaansambli 1770. aastatel.

Hoone on ehitatud varaklassitsistlikus stiilis. Vasall-linnuse suured võlvitud keldrid hoone all on praeguseni kasutusel. Endisest vasall-linnusest pärineb ka lõunapoolse ümarni keldriruum laskeavadega. Hoone lääneküljel on säilinud mõned müürisad, mis kuuluvad nähtavasti linnuse veega piiratud eelkindlusele. Hoone mõnevõrra raskepärane arhitektuur ümarate ja nelinurksete nurgatornidega viitab kunagisele linnusele.

Arhitektuurimälestisena kuuluvad kaitse alla ka kõrvalhooned, millest huvipakkuvam vana vesiveski, ehitatud tõenäoliselt 16. sajandil. See on vanim säilinud vesiveskihoone Eestis.

18. sajandi viimasel veerandil rajatud mõisaansambel on üks Eesti suurejoonelisemaid. Osalt hilisbarokse, osalt varaklassitsistlikus stiilis mulje annab hoone esikülge. Hoone on kahekorruseline, nurgatornid aga kolmekorruselised. Peahoone koos tiibhoonetega moodustab poolkaare.

16. sajandi mõisaomaniku nimest — Gilsen — on tuletatud nimi Kilti.

Aastail 1801—1846 kuulus Kilti mõis õpetajale ja meresõitjale, Vene esimese ümbermaailmareisi juhile, admiral Adam Johann von Krusensternile. Siin koostas ta aastail 1815—1822 oma kuulsat „Lõunamere atlase“. Kuulus meresõitja suri 1846. a. ja tema põrm on säilitatud Tallinna Toomkirikusse, perekonna matmispaik asub Väike-Maarja kalmistul.

Eesti iseseisvuse algul, kui üheks põletavamaks päevaprobleemiks oli meie koolikorraldus, hakkasid Kilti jaama ümbruse elanikud taotlema kooli asutamist Kilti, kuna Nõmme külas asuv kool oli jaamast 5 km kaugusel, aga enamik õpilasi pärines Kiltist.

15. jaanuaril 1920. a. avatigi endises valitsejamajas Rägavälja kooli paralleelklass. 1921. a. sü-

giseks õnnestus mõisa peahoonest koolile üks ruum üürida. 22. septembril 1921. a. alustas paralleelklass seal tööd juba iseseisva Kilti 2klassilise koolina.

1924/25. õppeaastast oli kool 6klassiline, õpilasi 118, õpetajaid 5. Koolijuhatajaks sai Villem Alto (Altoa). Rägavälja kool suleti ja õpilased toodi Kilti üle.

Pikkamisi, kuid pidevalt sammus kool tõusuteed loomisaegadest alates järgneva 20 aasta jooksul. Õpilaste arv püsis 120 ümber. Olid liitklassid, õpilasi kompleksis isegi kuni 48. Koolinõunik on külastanud kooli 2—3 korda aastas ja ikka kooli tööga rahule jäänud. Edasijõudmise % on olnud 80 ümber, mida ka õpetajad ise heaks on pidanud.

1935. a. rajati kooliaed.

Viimase sõja ajal asus lossis ja ka tiibhoonetes sõjavägi. Kooli peeti valitsejamajas. Sõja lõppedes oli loss jälle laostunud olekus: ruumid lõhutud, ei töötanud keskküttesüsteem.

Suure raskustega suudeti 15. novembril 1944. a. alustada taas õppetööd peahoones. Puudust tunti kõigest — ei olnud õpikuid, paberit, pliiatseid jms. Maja soojendati nn. punkerahjudega.

Vaevast oli saadud likvideerida sõjaväe viibimise jäljed koolimajas kui 1950. a. põlesid ära tiibhoonete katused. Kooli direktorid pidid võitlema suurte raskustega, et muretseda ehitusmaterjali ja tööjõudu katuste taastamiseks. Viiekümne aastate keskel sai kool elektrivalguse.

1961. a. muudeti kool 8klassiliseks — lisandus üks õppeaasta vanemale osale. 1984. a. asusid koolis õppima 6aastased ning kool sai 9klassiliseks.

Aastate vältel on töötanud Kilti koolis paljud suurepärased inimesed, õppinud sajad õpilased, kellest saanud lugupeetavad töötinimesed. Tuntumad endised õpilased on Kersti Merilaas, Heino Väli, Mihkel Jürna, Uno Leist, õpetajad Villem Alto (a), Voldemar Toom, Arno Kasemaa. Kauaaegsed õpetajad ja koolitöötajad on Heinrich Bach (Hindrek Oja), Ellen Lauringson, Liili Heinla (Hinnosaar), Helene Rükken, Helmi Kull.

Õpetaja
JUTA TORMA

* Materjali koostamisel on kasutatud Kilti kooli kroonikat ning ajaloolist ühendit Kilti lossi kohta.

Tööhoog kooliaias.

VÄIKE-MAARJA UUSTALUNIKUD

ÄRINA KÜLA KÄNDLIKU TALU

Taluperemees **MAIDO AIMSE** (pildil) oma orasepõldu üle vaatamas:

„Kokku on eraldatud talule 64 ha maad, metsa ja põldu peaaegu ühepalju. 15 ha on kolhoosi abiga täis külvatud otra „Roland“. Järgmisel kevadel, kui omal tehnikal olemas, külvab ise ja võtan kasutusele kogu talu. Praegu on mets ja 15 ha põldu veel kolhoosi kasutuses.“

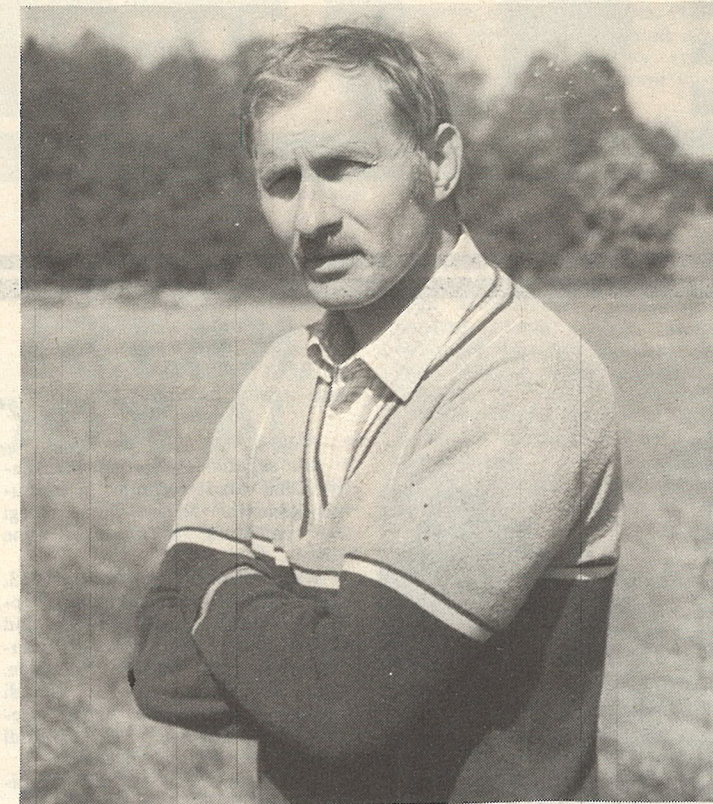
ÄRINA KÜLA SINIMÄE TALU

Taluperemeest **ANTS ANNI-MÄED** ja tema peret kodus ei olnud. Vaatasime ehitustandrit. Kerkimas on kaks kõrval-, aga võib olla ka eluhoonet.

SANDIMETSA KÜLA TOOMINGA TALU

Talu omanikkudeks on kaks perekonda — **TALVIK** ja **SAATMAN**. Vestlesime Oskar Talvikuga.

Praegu on 2 ha põldu, see on ette valmistatud külviks. Külv ja kartulipanekuga ei kiirusta, koristus venib sügisel niikuinii pikale, sest kolhoosist enne abi

ei saa, kui seal omad tööd tehtud.

1968. aastal mahakantud traktori sai Aegviidu metsamajandist, haakeriistad aga puuduvad.

Sügisest lubatakse 15 ha juurde. Talul olnud kokku 18 ha haritavat maad.

Saatmanidel on 3 ha. Ise teeb

kolhoosile tööd, lööb kaste kokku.

Mis head, mis halba?

„Head pole midagi. Suuri plaane ei tee, ei tea kuidas elu pöörab. Et see liiga palju ei pööraks. Peipsi venelane arvas ka 1940. aastal, et liiga palju pööras. Enne oli nii, et vesi riigi ja kala meie, nüüd aga kala riigi ja vesi meie.“

Üks peremehi Oskar Talvik.

Noorperemees Meelis Talvik.

SANDIMETSA KÜLA RAJA TALU

Peremees **VIKTOR ZUBAREV**. Ametlikult talupidaja veel ei ole, käib kolhoosis tööl. Kolhoos andis kasutada 2,7 ha põldu. Sellele on külvatud heinaseemne allakülviga vili. Veistetoitu kipub väheks jääma. Omal on ka nüüd traktor. Peres kasvab 5 last.

SANDIMETSA KÜLA ÕIE TALU OMANIK ON PEREKOND LAKS

Peremeest, -naist kohal ei olnud, ainult talu lambad uudistasid külastajaid. Sellel perel käib elumaja kapitaalne ümberehitus. Avasime omavoliliselt elumaja lukustamata välisukse. Leidsime ruumikast majast ühe toa põranda kohalt

suure kaevise, teise toa vooder ja põrand olid ära võetud. Elumajal on osa palke välja vahetatud. Tulevikus saab sellest majast kindlasti kena ja otstarbekas eluhoone.

Pildil: Õie talu elumaja.

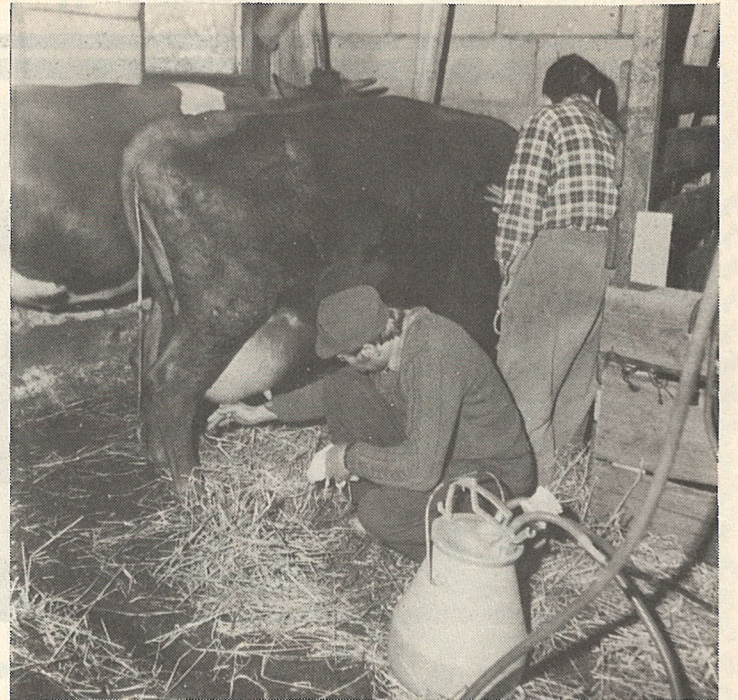
EIPRI KÜLA AKSEL KIITSAKU TALU

Päris talu tal ei ole, ise käib veel kolhoosis tööl. Kolhoos andis talle kasutada 5 ha põldu, kuhu on külvatud otra, vikki, kartulit, loomapeeti.

Omal veel masinaid ei ole, maad on harinud kolhoosi oma-

dega. Muidu aitab ka kolhoos kui vaja.

Ühes laudas on 3 lehma ja 2 vasikat. Üks lehm poegis just praegu, tuleb teda hakata esimest korda lüpsma. Teises laudas on kaks mullikat.

EIPRI KÜLA PAEMURRU TALU

Omanik — perekond **TOMINGAS**.

Talu paistab olevat tugeval järjel: vanad hooned parandatud, ümber ehitatud, uus laut peaaegu valmis, ühes osas loomad sees, õues mitu masinat.

Peremees siiski kurtis: sai küll täiesti uue MTZ-80 riigihinnaga 5700 rbl., on ka teine traktor, kuid haakeriistu pole. EPTst lubavad, aga ei anna midagi. Endal on ainult kultivaator, teisi riistu tuleb laenata kolhoosist.

Mure on karjamaaga. Lautades 14 sarvilist ja 12 lammast, rohumaad ei ole, tuleb hakata sööta ette vedama. Heina pole ka kuskilt teha. Kolhoos ikka lubas aidata.

Mis rõõmustavat?

Perenaine: „Lehm just poegis täna, ilus terve vasikas. Sai toodud Saksamaalt erilult vasikate

jootmiseks. Väljaspoole aeda kinnitasime jooginõu, luti aga aia sissepoole. Peaks ka meil keegi niisuguseid jooginõusid tootma hakama!“

(Tõesti, vasikas imes toredasti seda luttli!)

Kõik lambad töid kaksikud talled. Varsti saab laudahoone sööda-köögis valmis piimajahutus, noorloomade jaoks aga uus laudaruum.

Vanas laudas 10 siga, viis viisime hiljaegu tapamajja.“

Kas elu on parem?

Peremees: „Sai varem metsas tööl käidud. Kui liigutada viitsid, siis palk oli hea. Ainult teistega tuli pidevalt arvestada, kellapealt pidid väljas olema. Nüüd vaba inimene, omaenda peremees. Teed mida ja millal tahad. Ainult vahel ajab vihaseks küll. Tahtsin tsementi saada, aga kusagilt ei saa.“

Paemurru peremees Indrek Tomingas paneb segumasina jälle tööle.

Kai ja Indrek Tomingas vastisündinud vasikat toitmas.

ÄNTUKÜLA ALLIKA TALU

Talus olid kohal perenaist, -meest **NELLY** ja **HANNES MOISA** oma laste Madise ja Katiga, ema, isa, ämma-äia Golubkovid ja veel viimaste sugulased.

Ema-ämm kurtis, et ehitus ei edene kohe kuidagi. Kõik on veel pooleli.

Peremeest-naist olid optimistlikumad:

„Praegu on veel sõnnikulaut, hiljem saavad veised puhaslaut. Viis lehma lüpsavad, üks lehm tuleb veel lüpsma. Umbes 50 liitrit piima päeva kohta saab ära müüa.“

Perenaine Nelly oli algul küll arvanud, et tema oma jalga lauta ei vii, las mees lüpsab ja toimetab ise, kui talu tahab. Nüüd teeb aga kõik tööd ära, mis vaja.

Põllutööd on tehtud, 10 ha vilja külvatud, 1 ha kartuleid on

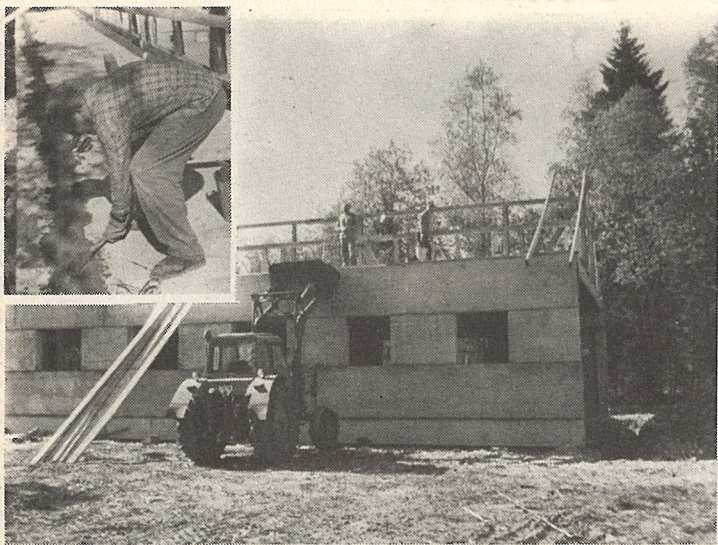
maha pandud, aed üles haritud. Kogu perega sai kevadtööd tehtud, üks laps ühel, teine teisel traktoril.

Plaanis on ehitada garaaž, puukuur, uus laut majast kaugemale, allika ümbrus korda teha, maja juurde ilu- ja tarbeaed rajada.

Mis head?

Perenaine: „Laste jaoks on elu võrratu: hommikust saadik õues. Poiss tahab kõike teha, oskab väheke traktoritki juhtida, ise saab suvel alles viieseks. Hommikul lähed allikale, pesed silmad puhtaks. Perest peresse käiakse abiks, omavaheline suhtlemine on midagi muud kui korteris. Tööd on muidugi palju, kuid tead, et teed omale. Kui ainult saaks veel kusagilt abi elumaja ja ümbruse ja tarbeaia plaani väljatöötamisel.“

RASTLA KÜLA HARJU TALU

Perenaist **SALME LINUST** polnud näha, peremees **ALEKSANDER LINUS** koos pojaga aga olid uue lauda katust ehitamas (piltidel).

Tere jõudu!

„Jõudu vaja!“

Kuidas talupidamine edeneb? „Mis tal viga, edeneb küll. 27 ha põldu on tehtud, külvid maas. Kogu töö tegime ise koos pojaga. Kõik teraviljapõllu harimiseks vajalikud masinad on olemas, ka haakeriistad, välja arvatud randaal. Kombaini veel ei ole.“

Millal 70 lehma lauta saavad? „70 lehma mahuks uude lauta ära küll, kuid nii palju lehma ei saa võtta. Nad vajavad palju süüa. See 27 ha põldu siin talu juures jääb veistele heina- ja karjamaaks. On kindel plaan veel umbes 30 ha põldu juurde võtta, kust saab loomadele sööta. Laut saab natuke liiga suur küll. Eks siis tuleb teisi loomi pidada, kes vähem süüa küsivad.“

Millal aga laut valmis saab, ei oska öelda. Rajoonis võidi omal ajal öelda, et sotsialistliku võistluse tulemusena selle kolhoosi see laut saab selleks kuupäevaks valmis. See minu laut, ise vaatan,

millal valmis saab.

25ndal pidi ehitusminister külla tulema.

„Kas tuleb ekskursioonile või annab ka midagi? Kästi kodus olla.“

Mis muret teeb?

„Muret teeb, et pole abi ehitamisel. Ehitusmaterjali jätkub. Viljalao paneelid ja elumaja vundamendiplokiid järele ootamas. Kui laut valmis, siis tarvis ehitada heinaküün ja viljaladu. Uus elumaja on viimases järjekorras.“

Millal puhkate?

„Pühapäeval tööd ei tee, see on kiriku- ja puhkepäev.“

Talust lahkudes nägime meest karjakaeda tegemas. Peremehele oli abiks tööle asunud Jaan Liivamägi, kolhoosi metsamees. Tema ütles, et talu mets tuleb korda teha: võsa maha raiuda, oksad ära koristada. Nii saab loomadele juurde hulga karjamaad.

Oli näha, et seda oli ka juba tehtud.

Tublid inimesed, need uustalunikud.

Uustalunikke küsitles 12. mail **ELLU MOISA**, pilti võttis **ANDRES JOALA**.

ÄNTU BROILERIFARM

Sellel pildil olevad kenad naisterahvad töötavad Väike-Maarja kolhoosi Äntu broilerifarmis, mis asub Kaarma-Simuna tee ääres. Lindlad on osalt uued, osalt aga ümberehitatud sigalad. Kuna ligiduses puuduvad elamud, käivad talitajad siia tööle Väike-Maarjast. Tööle jõudmise ja tagasi saamise eest kannab hoolt kolhoosi buss.

Kollektiiv on suhteliselt noor ja teotahteline. Farmi kõige staažikam töötaja on Aime Kalapüüdja, kel on ka läbi aastate olnud paremad töötulemused farmis. Märkimata ei saa jätta ka Merike Oraveri, kellel on energiat mitme tavalise inimese jagu. Kiidusõnu võib öelda ka Aita Kirti kohta.

Kuna töötajate kaader koosneb ainult naistest ning enamus nendest noored, siis kimbutab farmi tihti töötajate nappus. Ka praeguse seisuga viibib neli töötajat lapsepuhkusel. Kasutades juhust, pöördun lugejate poole: kes on huvitatud linnutalitaja elukutsest, helistagu telefonil 61-327 või 61-592 linnukasvatuse zootehnikule.

Kohtumiseni!
IVO RANDVEER.

TÖÖJUTTU KÄRUS

Metsade keskel nagu vanajumala selja taga asub kolhoosi Kärus osakond.

Vabariigi aegu oli küla heal järjel, mitte ainult taeva poolt antuna, vaid igapäev töö ja vaevaga saadust.

Punaste valvas silm leidis ka sealt Kärus metsade keskelt tublimad, keda Siberisse viia. Elu Kärus pole olnud kerge, ega ole seda ka praegu. Ollakse harjunud tõise maa eluga. „Maa ja töö narriajad meie rahvas ei salli“, arvab loomakasvatuse brigadir Salme Kalgi.

Elamistingimused Kärus pole kiita, seepärast ei taheta siia tööle ega elama tulla. Meelehead teeb, et „keskuses“ on olukorra tõsidust mingil määral mõistatud ning nüüd on ehitusremontitööd käimas, mitmel objektil korraga. Kahjuks on aga ehitusmeestest kogemus selline, et ühel heal päeval pannakse „pillid“ kotti ja minema, tagasi tullakse paari aasta pärast.

Vaatamata kõigele tehakse tööd nii, nagu tehtaks endale — hingega. „Teisiti loomakasvatustes lihtsalt ei saa“, ütles Piia Ever. Vilvi Sinivee tuli Kärus-maile möödunud aasta oktoobris. Nüüd juba üle kuue kuu on tööl käidud kohvrite vahelt, kuna lubatud korter on veel saamata, sest Kärus nelja korteriga maja remont on kestnud üheksa kuud. Saadud korter on aga ajutiselt kasutusel avariipinnana. Nelja korteriga maja ehituse tähtaegadest kinni ei peeta — küll pole voolu, küll läheb vara pimedaks — põhjusi on töömeestel palju. Kohalikele öeldi saladuskatte all ka peamine — ei tohi kiirustada, nii võib ju palk lõhki minna. Edaspidi tuleb ka avariipinnal väike remont teha.

Konstantin Ude ütles, et kohe tööisu võtab ära, kui lauda aknast välja vaadata ja näha on vaid räpane ümbrus. Helve Palmisto on sellega päri, lisab veel, et kui Kärus oleks üks korralik loomaarst, võiks eluga päris rahul olla.

Nii tõusid väikesel koosolekul päevakorda probleemis, mis võivad mõnele tunduda tühistena, kuid nende taga on inimesed, kes on andnud ja annavad endast parima.

Pildile on jäänud Linda Ude, Konstantin Ude, Aili Kundla, Helve Palmisto, Aivar ja Raivo Konts, Ülde Konts, Vilvi ja Margit Sinivee ning Aare Kalson.

Peazootehnik
AARE KALSON

Väikepood majandi rahvale

Alates 1987. aasta märtsikuust taotleb Väike-Maarja kolhoos alevikule uue toiduainete kaupluse ehitamiseks krunti „Maaehitusprojekti“ koostatud generaalplaani alusel. Nimetatud probleemist on juttu olnud mitmel korral ka „Viru Sõna“ veergudel. Krunt on aga seni kinnitatamata.

Et pisutki parandada ostjate olukorda ja anda müüjatele lähedamaid tööttingimusi majandi oma

toodangu müümiseks kolhoosi liikmetele, ehitati kapitaalremondi korras vanast aiandi katlamajast-abihoonest, mis seisib juba aastaid otstarbe kaotanult aleviku keskel, pood. Poe sisustus saadi „Koopeeraatorilt“ ja koondiselt „Rakvere“.

Poes on mõeldud ka võimalusele kohapeal maitsta majandi magusameistrite toodangut.

Sügisperioodil tehti algust hoone ümbruse, sissesõidutee ja parkimis-

platsi planeerimisega. Lammutati vanad territooriumi risustanud hooned. Haljastuse osas on kokkulepe Kaarepere Sovhoostehnikumiga.

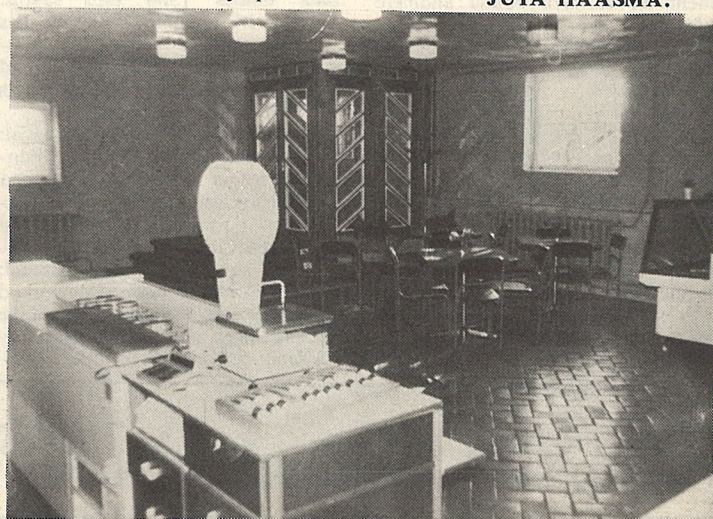
Kevadperioodil viiakse nimetatud tööd lõpule.

Ehitasid Väike-Maarja kolhoosi ehitajad (töödejuhataja R. Kond ja brigadir R. Pello).

Majandi arhitekt
JUTA HAASMA.

Uue poe „perenaist“ Tiit Liblikmann ja Ruth Albi.

TERVE OLLA ON NII LIHTNE

Käesoleva aasta veebruari keskel avati Väike-Maarja kolhoosi LOODUSRAVI KABINET, kus on võimalik saada loodusravi alast arstlikku nõuannet (taim- ja vesiravi, terviselik toitumine jne.), nõelravi (arst Ilmar Merisalu) ja klassikalise massaaži, punkt-massaaži, ravivõimlemisest nõuannet (Arvi Põldeas).

Kuna kolhoosi juhtkonnal on kavatsus lähemal ajal alustada Tervisekeskuse ehitamist (projekteerimine on juba alanud), peab praegune loodusravi kabinet kujunema kohaks, kus peale ravi töötatakse välja ka uued loodusravil baseeruvad ravimeetodid, mis on seni kasutusel välismaa loodusravi keskustes, kuid mis pole leidnud laialdast rakendust Eestis.

Tervisekeskus on planeeritud Väike-Maarja haigla juurdeehituse-na nii, et seda saaks kasutada nii haiglas viibijad kui ambulatooriumi külastajad. Ravivõimalused peaksid tunduvalt avaruma, sest kavas on rakendada rohkelt uusi ravivõtteid:

elektiravi, inhalatsioonid (ravisegude sissehingamine), massaaž (klassikaline, segmentaarne, hiina massaaž tuina, jaapani massaaž shiatsu jt.), ravivõimlemine, manuaalne teraapia, psühholoogiline diagnostika, psühhoteraapia (ratsionaalne psühhoteraapia, autogeenne treening, mitmesugused meditatsioonitehnikad, hüpnos), uneravi, refleksoteraapia (nõelravi, moxibutsioon, elektro- ja laserakupunktuur, akupunktuurdagnostika), vesiravi (dušid, vannid), ravisaun, muda- ja ozokeriit ravi, veealune massaaž, veealune korsettvenitus, esteetiline ravi (naeru- ja muusikaravi, biblioteraapia, värvus- ja tantsuravi).

On kavatsus võimalusel tutvuda india ja hiina loodusravimeetoditega (vastavalt Ayurveda ja Qigong), et neid rakendada loodusravikeskustes. Maailmas on loodud juba hulgaliselt spetsiaal-seid haiglaid, kus neid meetodeid rakendatakse isegi tänapäeva meditsiini ravimatuks peetavate või raskelt ravile alluvatel juhtudel hea eduga (halvaloomulised kasvaja, suhkruhaigus, halvatused, degeneratiivsed närvihäigused, langetõbi jne.).

Viimasel ajal on tõestatud, et meditsiinitöötajate osa inimese tervise säilitamisel ja parandamisel moodustab vaid 10%, üle 50% sõltub inimese enda suhtumisest oma tervisesse. Kuna lähematel aastatel iga inimese aktiivsusest ja tegevusest hakkab ikka enam sõltuma tema heaolu, peaks tõusma ka huvi terviseliku seisundi parandamise ja tugevdamise vastu.

Me peame endale aru andma, et eesti rahva terviselik seisund on äärmiselt halb, mis on viinud surevuse suurenemisele ja eluea lühendamisele. Üheks põhjuseks on suur töökoormus, halvasti töötamine ja olmetingimused. Inimene on väsinud stressist ja olmetingimustest, tal jääb vähe aega enda tervise eest hoolitsemiseks (eriti naised!). Ka puuduvad selleks sageli võimalused ja teadmised.

Tuleb hakata aru saama, et meie halva tervise põhjuseks on inimese ja looduse vahelise tasakaalu häired, loodusest ülevõimastumine ja nende mitteametamine. Heal juhul võib inimese tervise taastada aja vastu pidades, kuid kui organismi varujõud on ära kulutatud, hakkavad inimest ründama haigused, millel esmapilgul nagu polekski üksteisega mingit seost.

Selleks, et peatada terviseliku seisundi allakäik, tuleb muuta järskult oma senist mõtteviisi ja suhtumist oma tervisesse. Vähemalt niikaua, kuni terviselik seisund pole taastunud, tuleb rangelt täita arsti poolt antud ettekirjutusi. See on väga vajalik, sest ilma tõeliste haigus põhjuste kõrvaldamiseta võime saavutada küll edu, kuid see on tavaliselt ajutine ja lühiajaline.

Tänapäeva meditsiin on vähe arvestanud inimorganismi kui tervikut. Ta püüab ravida üksikuid sümptomeid, neid õigupoolest maha surudes, mitte kõrvaldades. Näiteks püüame ravida peavalu (migreeni) teadmata, mis selle põhjustas.

Loodusravi püüab tõsta organismi enda kaitsevõimet, et suuta sel moel jagu saada teda tabanud haigusest. Õigel loodusravil see ka tavaliselt õnnestub, kuigi nõuab mõnevõrra rohkem aega ja kannatust.

Ravis on kõige olulisem haige enda häälestatus. See eeldab usaldust teda raviva arsti vastu, usku tervenemise võimalikusesse ning suurt järjekindlust ja visadust ravi läbiviimisel.

Väga oluline on ravivõimaluste kättesaadavus. Kui me heal juhul diagnoosi võime kätte saada ka teistes raviasutustes, siis ravida tuleb elukoha lähedal, eriti kui ravitakse pikema aja vältel. Eduka ravi põhitingimuseks on tema järjepidevus, s.o. eriti krooniliste haiguste ravis peab ravi toimuma üksteisele järgnevate kuuridena, kus kasutatakse üheaegselt või eraldi mitut ravivõtet. Ravikuuride vaheajad on vajalikud selleks, et anda organismile aega ümberkollastuseks. Mida tugevamaks muutub paranev organism, seda harvem

võib teha ravikuure, kuni lõpuks piisab terviselikust eluviisist, et haiguste tagasipöördumist vältida.

Paar sõna nõelravist. See meetod on sobiv nii lastele kui eakatele, elueast olenemata. Oluline on, et oleks säilinud teatud kogus elujõudu, et ei esineks raskeid siseelundite haigusi, tugevat kurtumust.

Nõelravi eelis on, et see mõjutab haiguse tõelisi põhjusi — me saame ravida organismi terviklikult, mis on oluline ka loomade haigusprotsesside korral. Lastel annab nõelravi kiirelt tulemusi (eelkooliealistel lastel kasutame raviks moxa sigareid, milledega soojendame akupunktuuri punkte), kuna nende elujõud on tugev ega ole jõudnud kestva haiguste tõttu oluliselt väheneda.

Kokkuvõttes tahaks rõhutada, et tervise taastamiseks ja säilitamiseks tuleb:

1. olla optimistlik, rõõmsameelne, uskuda kindlalt paranemise võimalikkusesse;
2. korralikult puhata;
3. püüda hoiduda ülesöömisest (eriti vältida rasvast liha, konserve, vorste, suhkrut ja soola, teravilja, maiustusi), tarvitada rohkelt puu- ja juurvilja, rohelist salateid;
4. liikuda võimalikult palju, kasutada enesemassaaži ja võimlemist lihasepingetest vabanemiseks;
5. haigestumise korral ravida end järjekindlalt ja püsivalt tervistumiseni arsti juures, keda te usaldate.

Kuigi kõigi nende nõuete täitmine võib olla raske, peame teadma, et kõige enam suudame end aidata ise. Ja mida varem me sellega alustame, seda parem. LOODUSRAVI KABINET, mis asub Väike-Maarjas, Säde 1A-51, tel. 61-610, on avatud igal tööpäeval järgnevalt:

nõelravi E
K 10—14
R

T 16—20
N

massaaž E
K 9—12
R 13—15

T 14—20
N

Lõpetuseks tahaks tänada Väike-Maarja kolhoosi juhtkonda ja kõiki, kes loodusravi kabineti mõtte teostegemisel abiks olid.

Arst
ILMAR
MERISALU

ÕNNE JA Tervist!

90 Elfriede Klaas	Väike-Maarja kolhoosi pensionär	16. juuni
85 Lovise Kuntro	Simuna kolhoosi pensionär	7. juuni
80 Marina Varmu	Vao kolhoosi pensionär	29. juuni
75 Aleksei Rannamäe	Väike-Maarja kolhoosi pensionär	16. juuni
Leida Taagen	Väike-Maarja kolhoosi pensionär	29. juuni
70 Selma Kaasik	Vao kolhoosi pensionär	8. juuni
Erich Randmets	Simuna kolhoosi pensionär	23. juuni
65 Klavdia Kask	Väike-Maarja kolhoosi pensionär	15. juuni
60 Hans Veermäe	Väike-Maarja kolhoosi veterinaararst	5. juuni
Herman Koovisk	Simuna kolhoosi katlakütja	10. juuni
Valve Kübarsepp	Vao kolhoosi pesupesija	12. juuni
Salme Kübarsepp	Väike-Maarja kolhoosi pensionär	16. juuni
Olli Kangur	Väike-Maarja kolhoosi pensionär	21. juuni
Helgi Veskilt	Simuna kolhoosi pensionär	29. juuni
50 Lembit Kattel	Vao kolhoosi ehitustööline	15. juuni

ELFRIEDE KLAAS 90

Sündis Mõisamaa mõisas Simuna lähedal. Vanemad olid Antu mõisa moonakaks. Kui Elfriede oli 13 aastane, kolis perekond Alupere. Koolihariduse sai Uudekülla koolis. Abiellus maal, 19 aastast elus Tallinnas. 1924. aastal sai pere maareformiga Kaarma mõisast maad. Talu sai just jalg alla, kui algas sõda ja hiljem kolhooside loomine.

Elfriede Klaas meenutas, kuidas ta käis talvel karjalaudas töötades heinavirna põhjast riisumas, karulikuhaadest õlgi ja metsast loomadele kuuseoksi toomas. Ega lehmad võinud nalga surra! Veel on ta töötanud kanalas, talitanud mullikaid ja käinud põllutööl. Juba pensionipõlves käis veel õibusid püüdnud, oli valvuriks kartulihoidlas. Koju jäi päriselt alles 83 aastastelt.

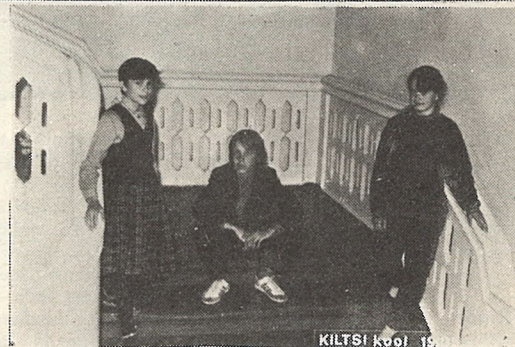
Veel kord palju õnne ja tervist!

Pilte Kiltsi koolist

KILTSE kool 19.05.90 u.a.

Kiltsi lossi lõunaäär.

KILTSE kool 19.05.90 u.a.

Lossitrepil.

Vaade pargi allikale.

Väike-Maarja muuseum teatab:

Väike-Maarja muuseum teatab: meil on võimalik saada andmeid kõikide Väike-Maarja kihelkonna, s.o. endise Vao ja Assamalla (Porkuni) valla talude kohta.

Meil on olemas iga talu kohta perfokaart, kuhu on Tallinna Keskarhiivist 1939. aasta talude loenduslehtedelt välja kirjutatud andmed taluhoonete, maa suuruse ja elanike kohta. Meil on olemas ka kaardid, kust on võimalik vaadata oma talu pöldude ja metsade-karjamaade piire.

Vastuseks aga ootame teilt andmeid nii oma kui naabri talude kohta.

Meie eesmärk on välja selgitada umbes 1300 talu saatust:

- 1) mis on hoonetest saanud, kas neis elatakse või ei, on hooned tühjad, elamiskõlblikud või -kõlbmatud või on hoopis uued hooned ehitatud;
- 2) endiste elanike osas ükshaaval: kas elab Eestis mõnes liiduvabariigis või välismaal; olnud vanglas, küüditatud, Saksa sõjaväes või Punaarmee; surnud Eestis, välismaal, Siberis, mõrvatud, sõjas teadmata kadunud; elavad praegu endised omanikud või nende järeltulijad, omanike sugulased, võõrad (töötavad majandis), võõrad (ei tööta ma-

jandis), elavad ajutiselt, ei elata;

- 3) talu põllud: haritud, harimata, osaliselt haritud. Mets: alles, alles osaliselt, maha võetud;
- 4) 1990. aasta talu (majapidamine): talu (majapidamise) suurus, elanikud, tööviljelised, üllapeetavad, lapsed alla 8 aastat, lapsed perest väljas, kõikide haridus.

Nagu näha, seisab muuseumil ees suur töö. Palume abi, kuid loodame ka teid aidata.

Väike-Maarja muuseumi juhataja ELLU MOISA

Toimetuse: Väike-Maarja, Säde 1
Toimetaja: Ene Kesler, tel. 61 554
Fotograaf: Rannel Rikken

„Pandivere Teataja” on toimetatud ja kujundatud ENSV Toiduainetööstuse KTB reklaami- ja kujundusosakonnas, 200 102 Tallinn, Mere pst. 6

Teabeleht ilmub 1 kord kuus. Tell 2911 Tiraaž 2000 eks. Maht 1 trükipoogen. Trükikoda „Oktoober”.